

انتخابات ایران در تضاد با قوانین بین المللی

مقدمه

بیست و چهارم اسفند سال 1386، انتخابات پارلمانی ایران برای در اختیار گرفتن 290 کرسی مجلس، برگزار خواهد شد. همانند انتخابات پیشین ریاست جمهوری و مجلس، روند طی شده برای تأیید صلاحیت کاندیداها حتی تطابق حداقلی با استانداردهای جهانی برگزاری یک انتخابات آزاد و منصفانه ندارد. درحقیقت به دلایل آشکار سیاسی عده زیادی از کاندیداهای شرکت کننده از اینکه نامشان روی برگه های رای گیری انتخابات 24 اسفند باشد محروم شده اند و دستکاری دولت ایران در انتخابات پیش رو نسبت به گذشته سیستماتیک تر و عامدانه تر به نظر می رسد. انتخابات ایران همواره به شدت توسط مقامات از طریق روندهای تأیید صلاحیت کنترل می شود و تنها کاندیداهایی که وفاداری شان را نسبت به حکومت ثابت کرده اند اجازه دارند در انتخابات شرکت کنند. این افراد به صورت عرفی "خودی" نامیده می شوند. درمقابل کاندیداهای مستقل و منتقد به عنوان "غیرخودی" شناخته می شوند و توسط مقامات از شرکت در فرآیند انتخابات منع می شوند. موضوعی که به روشنی نشان می دهد تبعیض اعمال شده در روش بررسی صلاحیت کاندیداها، مبتنی بر وفاداری به رژیم و یا تبعیت مذهبی است که میزان و کیفیت هر دو آنها توسط مقاماتی که اداره انتخابات را به عهده دارند مشخص می شود.

طی دهه گذشته، تمیز دادن بین "خودی" و "غیرخودی" غیرشفاف شده است. به گونه ایی که در دایره "خودی" ها وارد شدن به صورت فزاینده ایی تبعیض آمیز و انحصارطلبانه شده است. هیات های اجرایی در انتخابات پیش روی مجلس تعداد کثیری از کاندیداهایی که پیش از این مسئولیت های رسمی به عهده داشته اند را رد صلاحیت کرده و مهر "غیرخودی" بر آنان زده اند.

در بیست و چهارم دی 1386، وزارت کشور که مسئولیت اولین مرحله بررسی صلاحیت کاندیداها را به عهده دارد رد صلاحیت یک سوم کاندیداهای ثبت نام شده در وزارت کشور را اعلام کرد. کاندیداهای رد صلاحیت شده شامل نمایندگان کنونی مجلس، وزاری پیشین کابینه، شهرداران و استانداران نیز می شود. غالب این افراد را کاندیداهای اصلاح طلب نزدیک به رییس جمهوری سابق سید محمد خاتمی به خود اختصاص می دهند. وزارت کشور دلیل بسیاری از رد صلاحیت ها را "عدم اعتقاد و التزام عملی به اسلام و نظام مقدس جمهوری اسلامی" عنوان کرده است. اتهام "عدم اعتقاد و التزام عملی به اسلام" نمایانگر اعمال تفتیش عقاید می باشد.

همه شواهد حاکی از آن است که روند انتخابات از هم اکنون توسط مقامات به انحراف گراییده است تا بدین وسیله کاندیداهایی که نزدیکی به بخش های محافظه کاران - یا کسانی که به عنوان "اصولگرایان" نام برده می شوند-- بتوانند

به صورت گسترده در بخش های مختلف با یکدیگر رقابت کنند. بدین ترتیب ترکیب سیاسی مجلس پیش از انتخابات رقم می خورد و آن را حتی دموکراتیک تر و ناعادلانه تر از انتخابات های قبلی می کند.

به علاوه، در یک اقدام بی سابقه، فرماندهان نظامی، با ابراز حمایت قوی از "اصولگرایان" به اعلام موضع سیاسی پرداخته اند. در تاریخ نوزدهم بهمن 1386، محمد علی جعفری، فرمانده سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، در سخنرانی که در دانشگاه تهران ایراد کرد، تصریح کرد که حمایت از اصولگرایان ضرورت قطعی، ناگزیر و مسئولیت الهی نیروهای انقلابی در کشور است.¹ اعلام موضع فرماندهان سیاسی تهدید رانده شدن فضا به سوی ارباب و ترس را در انتخابات پیش رو تقویت کرده است.

فرآیند انتخابات ایران نقض جدی تعهدات و التزامات بین المللی به شمار می رود.

مدافعان مستقل حقوق بشر نگرانی عمیق خود را در خصوص رفتار مقامات دولتی در ادامه نقض حقوق شهروندان ایرانی برای شرکت در یک انتخابات آزاد و عادلانه اعلام کرده اند. یک گروه مستقل بیست و سه نفره از وکلا، دانشگاهیان و شخصیت های سیاسی ایران شانزدهم مهر 1386 از شکل گیری "کمیته انتخابات آزاد و عادلانه" خبر داد. این کمیته نظارت و ارزیابی انتخابات پیش رو بر اساس استانداردها و کنوانسیون های بین المللی که ایران عضو آنهاست را متقبل شده است. از جمله این تعهدات بین المللی می توان به کنوانسیون حقوق سیاسی و مدنی (ICCPR) و معیارهای انتخابات آزاد و عادلانه که توسط اتحادیه بین المجالس پذیرفته شده است، اشاره کرد.²

در بیانیه ای که هفدهم دی 1386 منتشر شد، کمیته ضمن تحلیل قوانین انتخابات در چارچوب استانداردهای بین المللی انتخابات آزاد و عادلانه تصریح کرد که قوانین انتخاباتی ایران در تناقض با این استانداردها قرار دارند. این بیانیه اعلام کرد که علاوه بر کاستی های قانون انتخابات، مداخله عامدانه شورای نگهبان (به عنوان نهادی که مسئول نظارت بر انتخابات است و در بخش بعدی مورد بحث قرار خواهد گرفت)، اصلی ترین مانع برگزاری یک انتخابات عادلانه و آزاد به شمار می رود که می تواند حقوق شهروندان را با هر نوع عقیده سیاسی تضمین کند.³

این کمیته اعتقاد دارد که مجلس ایران باید قانون انتخابات را بر اساس قوانین بین المللی مورد بازبینی قرار دهد، نه تنها که اجازه بدهد بخش های مختلف سیاسی در دوران هیات حاکمه به رقابت پردازند، بلکه حقوق همه شهروندان از جمله اعضای احزاب و گروه های دگراندیش و چهره های مستقل را برای شرکت در فرآیند انتخابات تضمین کند. تنها آن زمان است که انتخابات ایران می تواند بر اساس حداقلی از هنجارهای بین المللی برای انتخابات دموکراتیک، آزاد و عادلانه قلمداد شود.

قانون انتخابات ایران در تضاد با قوانین بین المللی

انتخابات ایران از دو مرحله تشکیل می شود. اولین مرحله، مقامات، مشخصا وزارت کشور و شورای نگهبان، مشخص می کنند که کدام یک از کاندیداهای ثبت نام کرده، صلاحیت قرار گرفتن روی برگه های رای را دارد. مرحله دوم که، بخش واقعی فرآیند رای گیری است که طی آن رای دهندگان کاندیداهای مورد علاقه خود را از سیاهه افراد تایید صلاحیت شده انتخاب می کنند. شورای نگهبان از دوازده نفر تشکیل شده که شش نفر آنها روحانیونی هستند که توسط رهبر منصوب می شوند و باقی شش نفر حقوقدان آن توسط قوه قضاییه کاندید و به مجلس معرفی می شوند و پس از تایید مجلس در شورای نگهبان مشغول به فعالیت می شوند. شورای نگهبان به هیچ مسئولی جز رهبری پاسخگو نیست. هر گونه استیناف که تصمیمات آن را به چالش بکشد باید از طریق شورای نگهبان روی آن اقدام شود، که خود نشانگر فقدان یک سیستم کنترل و بازرسی مستقل است که از اصول اولیه قانون است. این موضوع به شورای نگهبان اجازه می دهد که در جریان تصمیم گیری به صورت اختیاری عمل کند.

قانون انتخابات، روند بررسی صلاحیت کاندیداهای ثبت نام کرده را در دو مرحله معین کرده است. بعد از اینکه کاندیداهای علاقه مند در کمیته انتخابات در محل وزارت کشور ثبت نام کردند، این کمیته مسئولیت تایید صلاحیت کاندیداهارا براساس یک سری معیارهایی که توسط قانون انتخابات تصریح شده به عهده دارد. برخی از این معیارها که در قانون انتخابات ذکر شده به نوعی بسیار کلی و دلخواهی فرموله شده است. موارد یک، سه، و پنج ماده 28 قانون انتخابات پارلمان تصریح می کند که هر کاندیدا باید شرایط زیر را احراز کند:

- اعتقاد و التزام عملی به دین اسلامی و نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران
- ابراز وفاداری به اصل مترقی ولایت مطقه فقیه
- نداشتن سوء شهرت در حوزه انتخاباتی

قانون در خصوص روش های استناد و یا مشخص کردن احراز معیارهای یاد شده توسط کاندیداها عملا راه و روشی را مشخص نمی کند و در عمل مقامات انتخابات طبق تشخیص شخصی عمل میکنند.

مقامات انتخاباتی در وزارت کشور مسئول تحقیق از کاندیدا و اعلام یافته های خود به شورای نگهبان هستند و تحقیقات خود را همراه با چهار ارگان رسمی دیگر آغاز می کند: وزارت اطلاعات، دادستانی، سازمان ثبت احوال، و اداره تشخیص هویت و همچنین پلیس بین الملل.

در عمل، مقامات وزارت کشور بدون فراهم آوردن هیچ سندی برای توضیح اینکه چگونه به جمع بندی و قضاوت در مورد اشخاص رسیده اند، تصمیم خود را اعلام می کنند. اکثریت کاندیداهایی که رد صلاحیت شده اند متهم به عدم احراز شرایط ذکر شده بالا شده اند، بدون اینکه هیچ مدرک و شهادتی برای اثبات آن ارائه شود.

در جریان مرحله دوم فرآیند بررسی صلاحیت ها، شورای نگهبان یافته های وزارت کشور را مورد بررسی قرار می دهد و اختیاری حصری برای قبول و رد آنها دارد. اما از آنجاییکه وزارت کشور به معیارهایی که در قانون انتخابات مورد تصریح قرار گرفته تکیه می کند، اگرچه ممکن است که بسیار کلی باشد، شورای نگهبان به دلیل برخورداری از آنچه نظارت استصوابی نامیده می شود، از قدرت اختیاری کاملی برخوردار است. با تکیه بر ماده سوم قانون انتخابات، شورای نگهبان مداخله تمام عیاری را در جریان فرآیند انتخابات اعمال می کند. این ماده می گوید:

نظارت بر انتخابات مجلس شورای اسلامی به عهده شورای نگهبان می باشد. این نظارت استصوابی و عام و در تمامی مراحل در کلیه امور مربوط به انتخابات جاری است.

شورای نگهبان این ماده را به گونه ای تفسیر می کند که براساس آن قدرت مطلق برای تصمیم گیری در خصوص اینکه چه کسانی می توانند در انتخابات شرکت کنند، بدون اینکه ملزم باشد که دلایل و توضیحات خود را برای تصمیمش اعلام کند، در اختیار دارد. در کنار معیارهای کلی و مداخله گرایانه که در ماده 28 قانون آمده است، شورای نگهبان این قدرت را برای خود قائل می شود که در خصوص اعتقادات و کیش کاندیداهای علاقه مند به شرکت در انتخابات به صورت درونی، قضاوت کند. شورای نگهبان به صورت افزاینده ایی از این قدرت برای شکل دادن به چشم انداز سیاسی کشور در انتخابات مجلس و ریاست جمهوری استفاده کرده است.

انتخابات پیش روی مجلس به صورت جدی توسط چنین استفاده نابجایی از قدرت و فرآینده محدود کننده و عامدانه ایی که طی آن بسیاری از کاندیداهایی که پیش از این در مناصب بلند پایه دولتی در جمهوری اسلامی هم حضور داشته اند رد صلاحیت شده اند، تحت تاثیر قرار گرفته است. رد صلاحیت هایی که به سادگی برای این بوده که مشی سیاسی آنها کاملا با مشی سیاسی شورای نگهبان و مقامات وزارت کشور محمود احمدی نژاد همخوانی ندارد. در چنین شرایطی، آشکار است که مخالفان سیاسی و کاندیداهای مستقل شانس برای رقابت در انتخابات ندارند. با توجه به این واقعیت برخی از آنان حتی برای کاندیداتوری ثبت نام هم نکرده اند.

چنین انتخاباتی به صورت فاحش استانداردهای بین المللی برای برگزاری یک انتخابات آزاد و عادلانه را نقض می کند.

ایران یکی از اعضای میثاق حقوق سیاسی ومدنی (ICCPR) است. این میثاق ایران را ملزم می کند که شرایط برابر برای همه شهروندان خود برای شرکت در انتخابات به عنوان کاندیدا را فراهم سازد. ماده 25 این میثاق تصریح می کند که "هر شهروند باید این حق وفرصت را داشته باشد که بدون هیچ رجحان وبرتری که در ماده دوم مورد توجه قرار گرفت وبدون محدودیت های غیرمعقول رای بدهد وبتواند توسط مردم درانتخابات های دوره ایی انتخاب شود. انتخاباتی که حق رای برابر وجود دارد ودر آن صندوق های رای مخفی، آزادی بیان را رای دهندگان برای ابرای عقیده خود تضمین می کند."⁴ قوانین انتخاباتی ایران و روش اجرای آن مجموعه ایی از محدودیت های غیرقابل توضیح را نهادینه می کند که هر شهروندی که دارای عقاید سیاسی خاصی است یا برخی قرائت های خاص از اسلام را قبول ندارد - با توجه به روش غیرعینی وکامل غیرشفاف آزمون مذهبی - از مشارکت در انتخابات به عنوان کاندیدا محروم می شود.

به عنوان یکی از اعضای اتحادیه بین المجالس ایران همچنین اعلامیه معیارهای انتخابات آزاد و عادلانه را در سال 1994 به امضا رسانده و متعهد شده است که به این معیارها و همچنین نهادینه کردن آنها احترام بگذارد. این درحالی است که قانون انتخابات ایران و نوع اجرای آن به صورت مستقیم مواد اصلی این اعلامیه درخصوص اینکه هر فردی می تواند به عنوان کاندیدا ثبت نام کند را نقض می کند.

ماده 2.3 این اعلامیه اظهار می دارد: "هیچ شهروند واجد شرایطی نباید از رای دادن یا رد صلاحیت شدن برای ثبت نام منع شود جز بر اساس معیارهای قابل رسیدگی که درقانون شرح آن آمده و قوانینی که با تعهدات بین المللی کشور سازگاری دارد."⁵

ماده 3.2 حق همه شهروندان برای "پیوستن به تجمعات ویا تشکیل احزاب یا سازمان های سیاسی به منظور رقابت در انتخابات را به رسمیت می شناسد." بیانیه صریحا قوانین انتخاباتی را که اصول غیرتبعیض آمیز در جریان رقابت های انتخاباتی براساس رنگ، جنسیت، زبان، مذهب، عقاید سیاسی، خواستگاه ملی و اجتماعی، مالکیت، تاریخ تولد یا دیگر موضوعات نقض می کند، ممنوع می کند.⁶

قوانین انتخاباتی ایران، به علاوه "نظارت استصوابی" و دلخواهی شورای نگهبان به صورت مستقیم استانداردهای بالا را نقض می کنند. به خصوص، ماده 28.1 و ماده 28.3 قوانین انتخابات پارلمانی تحقیق و قضاوت در خصوص عقاید مذهبی و سیاسی کاندیداها را ملزم می کند.

¹ <http://norooznews.ir/news/5761.php>

² DECLARATION ON CRITERIA FOR FREE AND FAIR ELECTIONS, *Unanimously adopted by the Inter-Parliamentary Council at its 154th session, Paris, March, 26, 1994*, <http://www.ipu.org/cnl-e/154-free.htm>

³ <http://news.gooya.com/politics/archives/2008/01/067179.php>

⁴ International Covenant on Civil and Political Rights, G.A. res. 2200A (XXI), 21 U.N. GAOR Supp. (No. 16) at

⁵ U.N. Doc. A/6316 (1966), 999 U.N.T.S. 171, signed by Iran on April 4, 1968 and ratified on June 24, 1975.

⁶ DECLARATION ON CRITERIA FOR FREE AND FAIR ELECTIONS, *Unanimously adopted by the Inter-Parliamentary Council at its 154th session, Paris, March, 26, 1994*, <http://www.ipu.org/cnl-e/154-free.htm>